JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

JÁN MAZÁK

17 päivänä huhtikuuta 2008 [1]

I Johdanto

1. Näissä yhdistetyissä asioissa Coop de France Bétail et Viande, aiemmin Fédération Nationale de la Coopération Bétail et Viande (jäljempänä FNCBV) (asia C-101/07 P) ja Fédération Nationale des Syndicats d'Exploitants Agricoles (jäljempänä FNSEA), Fédération Nationale Bovine (jäljempänä FNB), Fédération Nationale des Producteurs de Lait (jäljempänä FNPL) ja Jeunes Agriculteurs (jäljempänä JA) (asia C-110/07 P) (jäljempänä valittajajärjestöt) ovat hakeneet muutosta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen (ensimmäinen jaosto) asiassa FNCBV ja FNSEA ym. vastaan komissio 13.12.2006 antamaan tuomioon [2]). (jäljempänä valituksenalainen tuomio), jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin pitkälti vahvisti EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia COMP/C.38.279/F3 – ranskalainen naudanliha) 2.4.2003 tehdyn komission päätöksen 2003/600/EY [3] (jäljempänä riidanalainen päätös) ja jossa muun muassa valittajajärjestöille määrättiin sakkoja EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisesta, koska ne olivat tehneet sopimuksia naudanlihan Ranskaan tuonnin keskeyttämisestä ja vähimmäishinnan vahvistamisesta naudanlihan tietyille laatuluokille.

1 – Alkuperäinen kieli: englanti.

2 – Yhdistetyt asiat T-217/03 ja T-245/03, FNCBV ja FNSEA ym. v. komissio, tuomio 13.12.2006 (Kok. 2006, s. II-4987

3 – EUVL L 209, s. 12.

II Valituksen tausta

A *Asiaa koskevat oikeussäännöt*

2. Neuvoston asetuksen N:o 17 [4] 15 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille tai yritysten yhteenliittymille sakon, joka on vähintään 1 000 ja enintään 1 000 000 [euroa] taikka tätä suurempi mutta enintään

4 – 6.2.1962 annettu asetus, [EY 81] ja [EY 82] artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus (EYVL 1962, 13, s. 204). Riidanalainen päätös on tehty ennen perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) voimaantuloa ja ennen asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettujen komission uusien suuntaviivojen (EUVL 2006, C 210, s. 2) vahvistamista. Asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan mukaan "komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille tai yritysten yhteenliittymille sakon, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta: a) rikkovat perustamissopimuksen 81 artiklan tai 82 artiklan määräyksiä; – – Kunkin rikkomiseen osallisen yrityksen tai yritysten yhteenliittymän osalta sakko on enintään kymmenen prosenttia sen edellisen tilikauden liikevaihdosta. *Jos yhteenliittymän suorittama rikkominen liittyy sen jäsenten toimintaan, sakko saa olla enintään kymmenen prosenttia sellaisten jäsenten liikevaihtojen summasta, jotka toimivat niillä markkinoilla, joihin yhteenliittymän suorittama rikkominen vaikuttaa*" (kursivointi tässä).

10 prosenttia kunkin rikkomukseen osallisen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta:

a) rikkovat [EY 81] artiklan 1 kohtaa tai [EY 82] artiklaa; – –

Sakon suuruutta määrättäessä on otettava huomioon rikkomuksen vakavuuden lisäksi sen kesto.”

3. Komission antamissa suuntaviivoissa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta [5] (jäljempänä suuntaviivat) vahvistetaan tällaisten sakkojen määrää koskeva laskentatapa. Suuntaviivojen 5 kohdan c alakohdan mukaan ”yritysten yhteenliittymiä koskevissa asioissa on tärkeää osoittaa päätökset mahdollisuuksien mukaan näiden yhteenliittymien jäsenille ja määrätä niille erilliset sakot. Jos tällainen menettely osoittautuu mahdottomaksi (esimerkiksi useita tuhansia jäsenyrityksiä) – –, yhteenliittymälle on määrättävä yhteinen sakko, joka lasketaan edellä mainittujen periaatteiden mukaan ja joka vastaa kaikkien niiden erillisten sakkojen yhteenlaskettua summaa, joita olisi voitu määrätä kullekin yhteenliittymän jäsenelle.”

B *Asian tosiseikat ja oikeudenkäyntimenettely*

4. Valittaja asiassa C-101/07 P, FNCBV, kattaa 300 nautakarjan-, sikakarjan- ja lampaankasvatusalan tuottajien osuuskuntaa sekä 30 teurastamo- ja lihanjalostusryhmittymää tai -laitosta Ranskassa. Valittajat asiassa C-110/07 P, eli FNSEA, FNB, FNPL ja JA, ovat Ranskan lainsäädännön mukaisesti perustettuja etujärjestöjä. FNSEA on Ranskan suurin maatalousalan etujärjestö. Lisäksi FNSEA:iin kuuluu erityisyhdistyksiä, jotka puolustavat eri tuotannonalojen etuja ja joihin kuuluvat muun muassa FNB ja FNPL. JA edustaa alle 35-vuotiaita maataloustuottajia.

5. Esillä olevissa valituksissa kysymyksessä oleva kilpailuasia on seurausta niin sanotusta toisesta hullun lehmän kriisistä. Lokakuusta

5 – EYVL 1998, C 9, s. 3.

2000 alkaen useissa jäsenvaltioissa havaittiin uusia naudan spongiforminen enkefalopatia -tautitapauksia, niin sanottua hullun lehmän tautia. Samaan aikaan suu- ja sorkkatautitapaukset koettelivat lammaskatraita Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Tämä vaikutti lihankulutukseen Euroopassa ja johti naudanliha-alan kriisiin. Yhteisön toimielinten tähän kriisiin vastataamiseksi toteuttamista lukuisista toimenpiteistä huolimatta ranskalaiset karjankasvattajat pitivät näitä toimenpiteitä riittämättöminä. Vuoden 2001 syys- ja lokakuussa karjankasvattajien ja teurastamoiden väliset suhteet olivat Ranskassa erityisen kiristyneet. Karjankasvattajien ryhmät pysäyttivät rekkoja laittomasti tarkastaakseen kuljetetun lihan alkuperän ja piirittivät teurastamoita. Joissakin tapauksissa tämä toiminta johti välineiden ja lihan tuhoamiseen. Mielenosoituksiin osallistuneet karjankasvattajat vaativat teurastamoiden piirityksen purkamisen vastineeksi teurastamoilta sitoumuksia, jotka koskivat muun muassa tuontien keskeyttämistä ja etujärjestön oman hinta-asteikon soveltamista.

6. Lokakuussa 2001 naudanlihan kasvattajia edustavat järjestöt [6] ja teurastamoita edustavat järjestöt [7] kokoontuivat useita kertoja. Ranskan maatalousministerin pyynnöstä 24.10.2001 pidetyn kokouksen päätteeksi näiden kuuden järjestön, FNSEA:n, FNB:n, FNPL:n, JA:n, FNCBV:n ja FNICGV:n välillä tehtiin sopimus.

7. Tässä sopimuksessa oli kaksi osaa. Ensimmäinen osa koski ”tilapäistä sitoutumista naudanlihan tuonnin keskeyttämiseen”. Toinen osa sisälsi ”sitoumuksen soveltaa teurasnautojen hinta-asteikkoa teurastamoon tuonnin vaiheessa”. Sopimuksessa oli muun muassa luettelo ruhojen kilohinnoista tiettyjä nautojen luokkia varten. Sopimuksen oli tarkoitus tulla voimaan 29.10.2001, ja sitä piti soveltaa vuoden 2001 marraskuun loppuun asti.

8. Komissio osoitti Ranskan viranomaisille 30.10.2001 kirjeen, jossa niiltä pyydettiin tietoja 24.10.2001 tehdystä sopimuksesta. Ranskan viranomaiset vastasivat 9.11.2001 komission 30.10.2001 esittämään tietojensaantipyyntöön. Komissio osoitti 9.11.2001 FNSEA:lle, FNB:lle, FNPL:lle, JA:lle ja FNICGV:lle tietojensaantipyynnön asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla. Kyseessä olevat viisi järjestöä vastasivat siihen 15. ja 23.11.2001. Komissio osoitti 26.11.2001 FNSEA:lle, FNB:lle, FNPL:lle, JA:lle, FNCBV:lle ja FNICGV:lle virallisen huomautuksen, jossa se ilmoitti, että sen tiedossa olevien tosiseikkojen perusteella yhteisön kilpailusääntöjä on rikottu, ja kehotti niitä esittämään huomautuksensa ja ehdotuksensa viimeistään 30.11.2001. Komissio suoritti 17.12.2001 tarkastuksia useiden järjestöjen toimitiloissa asetuksen N:o 17 14 artiklan 2 kohdan nojalla.

6 – FNSEA, FNB, FNPL ja JA.

7 – Fédération Nationale de l'Industrie et des Commerces en Gros des Viandes (jäljempänä FNICGV) ja FNCBV. FNICGV ei ole esillä olevan oikeudenkäynnin asianosainen, ja sen kanne ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa jätettiin 9.11.2004 annetulla määräyksellä tutkimatta.

Komissio antoi 24.6.2002 FNSEA:lle, FNB:lle, FNPL:lle, JA:lle, FNCBV:lle ja FNICGV:lle osoitetun väitetiedoksiannon, josta nämä esittivät 23.9.–4.10.2002 päivätyt huomautuksensa. Järjestöjä kuultiin 31.10.2002.

kuinka laajasti kukin järjestö on siitä vastuussa, komissio otti huomioon pääasiallisen maatalousalan järjestön, FNSEA:n, ja jokaisen muun järjestön perimien vuotuisten maksujen määrien välisen suhteen. Koska kilpailusääntöjen rikkominen oli kestoltaan lyhyt, komissio ei korottanut sakon perusmäärää tällä perusteella. Komissio otti kuuden järjestön osalta huomioon myös useita raskauttavia ja lieventäviä seikkoja ja tarkisti sakon perusmäärää sen mukaisesti.

C *Riidanalainen päätös*

11. Riidanalaisen päätöksen päätösosan 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

9. Komissio teki 2.4.2003 riidanalaisen päätöksen. Riidanalaisen päätöksen sanamuodon mukaan valittajajärjestöt ja FNICGV rikkoivat EY 81 artiklan 1 kohtaa, koska ne tekivät 24.10.2001 kirjallisen sopimuksen vähimmäisostohinnan vahvistamisesta naudanlihan tietyille laatuluokille ja naudanlihan Ranskaan tuonnin keskeyttämisestä ja vuoden 2001 marraskuun lopun ja joulukuun alun välisenä aikana samaa tarkoitusta varten suullisen sopimuksen, jota sovellettiin kyseisen kirjallisen sopimuksen päätyttyä.

”[FNSEA], [FNB], [FNPL], [JA], [FNICGV] ja [FNCBV] ovat rikkoneet [EY] 81 artiklan 1 kohtaa tehdessään 24 päivänä lokakuuta 2001 sopimuksen, jonka tarkoituksena on ollut keskeyttää naudanlihan tuonti Ranskaan ja vahvistaa tietyille kotieläinluokille vähimmäishinta, ja tehdessään marras–joulukuun vaihteessa 2001 suullisen sopimuksen, jolla on ollut vastaava tarkoitus.

10. Kilpailusääntöjen rikkominen luokiteltiin sen vakavuuden ja kyseessä olevien markkinoiden maantieteellisen laajuuden vuoksi erittäin vakavaksi. Sen selvittämiseksi,

Rikkominen alkoi 24 päivänä lokakuuta 2001 ja sen vaikutukset ulottuivat vähintään 11 päivään tammikuuta 2002.”

12. Riidanalaisen päätöksen päätösosan 2 artiklan nojalla 1 artiklassa tarkoitettujen järjestöjen oli välittömästi lopetettava mainitussa artiklassa tarkoitettu rikkominen. Riidanalaisen päätöksen päätösosan 3 artiklan mukaan FNSEA:lle määrättiin 12 miljoonan euron, FNB:lle 1,44 miljoonan euron, JA:lle 600 000 euron, FNPL:lle 1,44 miljoonan euron, FNICGV:lle 720 000 euron ja FNCBV:lle 480 000 euron suuruiset sakot.

D *Asian käsittely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa*

13. FNCBV nosti riidanalaisesta päätöksestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 19.6.2003 toimittamallaan kannekirjelmällä kanteen, joka kirjattiin numerolla T-217/03. Myös FNSEA, FNB, FNPL ja JA nostivat riidanalaisesta päätöksestä kanteen, joka saapui ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 20.6.2003 ja kirjattiin numerolla T-245/03. Kantajat asioissa T-217/03 ja T-245/03 vaativat muun muassa riidanalaisen päätöksen kumoamista ja toissijaisesti niille määrättyjen sakkojen peruuttamista taikka sakkojen määrän alentamista. Ranska pyysi saada tulla väliintulijaksi tukeakseen kantajien vaatimuksia asioissa T-217/03 ja T-245/03, ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen viidennen jaoston puheenjohtaja hyväksyi väliintulohakemuksen 6.11.2003 antamallaan määräyksellä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ensimmäisen jaoston puheenjohtaja päätti asianosaisia kuultuaan 3.4.2006 antamallaan määräyksellä yhdistää asiat T-217/03 ja T-245/03.

14. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) antoi 13.12.2006 tuomion yhdistetyissä asioissa T-217/03 ja T-245/03. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi kaikki kantajien näissä yhdistetyissä asioissa esittämät kanneperusteet kahta lukuun ottamatta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi tältä osin ensinnäkin, että komissio ei ollut noudattanut perusteluvelvollisuuttaan, koska se ei ollut ilmoittanut riidanalaisessa päätöksessä käyttäneensä kantajien perusjäsenten liikevaihtoja sen tarkastamisessa, että sakot eivät ylittäneet asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädettyä 10 prosentin enimmäismäärää, eikä se ollut myöskään tuonut esiin, minkä seikkojen vuoksi sillä oli oikeus ottaa huomioon nämä yhteenlasketut liikevaihdot. Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kuitenkin katsoi, että komissiolla oli oikeus ottaa huomioon kantajien perusjäsenten liikevaihdot enimmäisrajaa laskettaessa, kunhan nämä jäsenet toimivat aktiivisesti markkinoilla, joihin vaikutettiin kilpailusääntöjen rikkomisilla, joista riidanalaisessa päätöksessä määrätään seuraamuksia, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan näissä olosuhteissa puutteelliset perustelut eivät johda riidanalaisen päätöksen kumoamiseen, koska päätöksen kumoaminen merkitsee vain uuden, kumotun päätöksen kanssa sisällöltään samanlaisen päätöksen tekemistä, eivätkä muutoksiin sakkojen määrässä. Toiseksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että kantajille määrättyjen sakkojen määrää on alennettava soveltamalla suuntaviivojen 5 kohdan b alakohdan nojalla 70 prosentin suuruista alennusta komission soveltaman 60 prosentin suuruisen alennuksen sijaan.

15. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vahvisti näin ollen sakon suuruudeksi 360 000 euroa FNCBV:lle, 9 000 000 euroa FNSEA:lle, 1 080 000 euroa FNB:lle, 1 080 000 euroa

FNPL:lle ja 450 000 euroa JA:lle ja hylkäsi kanteet muilta osin.

III Muutoksenhakumenettely

16. FNSEA, FNB, FNPL ja JA toimittivat 19.2.2007 valituksenalaisesta tuomiosta valituksen, joka kirjattiin numerolla C-110/07 P. FNCBV valitti samasta tuomiosta 20.2.2007, ja valitus kirjattiin numerolla C-101/07 P. Yhteisöjen tuomioistuimen presidentti määräsi asianosaisia kuultuaan 18.4.2007 asiat C-101/07 P ja C-110/07 P yhdistettäviksi.

17. Asioissa C-101/07 P ja C-110/07 P valittajajärjestöt vaativat, että yhteisöjen tuomioistuin

– kumoaa valituksenalaisen tuomion

– peruuttaa niille määrätyt sakot

– toissijaisesti alentaa niille määrättyjen sakkojen määrää

– velvoittaa komission korvaamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa välitoimimenettelystä ja pääasian käsittelystä sekä asian käsittelystä yhteisöjen tuomioistuimessa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

18. Ranskan hallitus vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

– kumoaa valituksenalaisen tuomion

– velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

19. Komissio vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

– hylkää valituksen molemmissa asioissa kokonaisuudessaan

– velvoittaa valittajajärjestöt korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

20. Asiassa ei ole pidetty istuntoa eikä sellaisen pitämistä ole vaadittu.

IV Alustavat toteamukset

21. Valittaja asiassa C-101/07 P, FNCBV, esittää viisi valitusperustetta valituksenalaisen tuomion kumoamista koskevan vaatimuksensa tueksi ja kuudennen perusteen, joka koskee määrätyn sakon alentamista. Ensimmäisen valitusperusteen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen, kun se ei ole todennut komission loukanneen puolustautumisoikeuksia väitetiedoksiannossa. Toisen valitusperusteen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ottanut vääristyneellä tavalla huomioon joitakin tosiseikkoja, kuten FNB:n puheenjohtajan käsinkirjoitetut muistiinpanot 29.11.2001 pidetystä kokouksesta (valituksenalaisen tuomion 169–174 kohta), FNB:n varapuheenjohtajan 4.12.2001 antaman haastattelun Vendée Agricolelle (valituksenalaisen tuomion 176 kohta), Vendéen departementin yhdistyksen 5.12.2001 päivätyn ajankohtaiskatsauksen (valituksenalaisen tuomion 175–177 kohta), FNPL:n tiedotteen, joka lähetettiin faksitse 10.12.2001 (valituksenalaisen tuomion 179 kohta), ja FNB:n johtajan käsinkirjoitetut muistiinpanot 5.12.2001 pidetystä kokouksesta (valituksenalaisen tuomion 180 kohta). Kolmannen valitusperusteen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen perustaessaan olettamukseen toteamuksensa siitä, että FNCBV oli osallistunut 24.10.2001 tehdyn sopimuksen jatkamiseen. Neljännessä valitusperusteessaan FNCBV väittää toissijaisesti, että mikäli yhteisöjen tuomioistuin katsoo FNCBV:n osallistuneen 24.10.2001 tehdyn sopimuksen jatkamiseen, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen ensinnäkin pitäessään sopimusta kilpailunvastaisena ja toiseksi jättäessään tarkastelematta sopimuksen vaikutuksia. Viidennessä valitusperusteessaan FNCBV väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen soveltaessaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa, sillä se on ensinnäkin jättänyt noudattamatta perusteluvelvollisuuttaan käyttäessään FNCBV:n jäsenten liikevaihtoa sen tarkastamiseksi, ettei kyseisessä säännöksessä tarkoitettu 10 prosentin enimmäisraja ylittynyt, ja toiseksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on käyttänyt ristiriitaisia perusteluja korostaessaan valittajajärjestöjen aktiivista ja välitöntä asemaa väitetyssä menettelytavassa ja samaan aikaan todetessaan valittajajärjestäjien olleen vain jäsentensä toiminnan välikappaleita. Kuudennessa valitusperusteessaan, joka koskee määrätyn sakon alentamista, FNCBV väittää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehneen oikeudellisen virheen, sillä se on rikkonut asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa määrätessään FNCBV:lle sakon, jonka määrä ylittää 10 prosenttia sen liikevaihdosta.

22. Valittajat asiassa C-110/07 P, FNSEA, FNB, FNPL ja JA, esittävät neljä valitusperustetta valituksenalaisen tuomion kumoamista ja määrättyjen sakkojen alentamista koskevien vaatimustensa tueksi. Ensimmäisen valitusperusteen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ottanut tosiseikat vääristyneellä tavalla huomioon jättäessään arvioimatta kahta olennaista todistetta, jotka osoittavat, ettei 24.10.2001 tehtyä sopimusta jatkettu 30.11.2001 jälkeen. Toisen valitusperusteen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on loukannut puolustautumisoikeuksia, kun se on pitänyt komission väitetiedok-

siantoa riittävän selkeänä ja täsmällisenä (valituksenalaisen tuomion 210–225 kohta). Kolmannessa valitusperusteessa vedotaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan rikkomiseen siltä osin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ottanut huomioon valittajajärjestöjen jäsenten liikevaihdon tarkastaessaan, että sakot eivät ylittäneet laillista enimmäisrajaa. Neljännen valitusperusteen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on rikkonut seuraamusten kasautumisen kieltoa ja loukannut seuraamuksiin sovellettavaa suhteellisuusperiaatetta, kun se on määrännyt kullekin valittajajärjestölle sakon ottaen huomioon useammalle kuin yhdelle järjestölle yhteisten jäsenten liikevaihdon.

23. Mielestäni ainoastaan FNCBV:n viidennessä ja kuudennessa valitusperusteessa ja FNSEA:n, FNB:n, FNPL:n ja JA:n kolmannessa valitusperusteessa tuodaan esille uusi oikeudellinen seikka, minkä vuoksi tarkastelen yksityiskohtaisesti näitä valitusperusteita ja analysoin vain lyhyesti valittajien muita perusteita.

24. Koska useat tämän oikeudenkäynnin valittajajärjestöjen valitusperusteista ovat huomattavilta osin päällekkäisiä, käsittelen niitä yhdessä.

V Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen

25. Valittajajärjestöt vetoavat asiassa C-101/07 P esittämässään ensimmäisessä valitusperusteessa ja asiassa C-110/07 P esittämässään toisessa valitusperusteessa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen, kun se ei ole katsonut komission loukanneen niiden puolustautumisoikeuksia. Valittajajärjestöjen mukaan niiden puolustautumisoikeuksien loukkaaminen perustuu siihen, että komissio jätti mainitsematta väitetiedoksiannossaan aikomuksestaan ottaa huomioon näiden järjestöjen jäsenten liikevaihdon laskiessaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaista 10 prosentin enimmäismäärää. Valittajajärjestöt katsovat, että komission velvollisuudella ilmoittaa aikomuksestaan ottaa huomioon niiden jäsenten liikevaihto oli erityistä merkitystä esillä olevassa tapauksessa, sillä komissio ei riidanalaisessa päätöksessä turvautunut tavanomaiseen sakkojen laskentatapaansa.

26. Komissio katsoo olevansa velvollinen ilmoittamaan väitetiedoksiannossa, että se harkitsee määräävänsä sakon kysymyksessä oleville yrityksille tai yritysten yhteenliittymille, ja ilmoittamaan pääasialliset tosiseikat ja oikeudelliset seikat, jotka saattavat johtaa sakkoihin. Komissio väittää, ettei sillä ole velvollisuutta ilmoittaa väitetiedoksiannossa sakon laskentatapaa, jonka se saattaa myöhemmin päätöksessään omaksua. Komissio huomauttaa lisäksi, että mahdollisuus ottaa huomioon yritysten yhteenliit-

tymän jäsenten liikevaihto asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaista 10 prosentin enimmäismäärää laskettaessa on esitetty oikeuskäytännössä ja suuntaviivojen 5 kohdan c alakohdassa.

A *Asian arviointi*

27. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että komissio ei loukannut valittajajärjestöjen puolustautumisoikeuksia, kun se jätti ilmoittamatta väitetiedoksiannossa aikovansa ottaa huomioon niiden jäsenten liikevaihdon sakkojen perusmäärää laskiessaan ja tarkastaessaan, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa vahvistettu 10 prosentin enimmäismäärä ei ylittynyt. [8] Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti, että se, että määrättäväksi aiottujen sakkojen suuruudesta, 10 prosentin enimmäismäärä mukaan lukien, ilmoitettaisiin väitetiedoksiannossa, ennen kuin yritykset ovat voineet esittää huomautuksensa niitä vastaan esitettyjen väitteiden johdosta, merkitsisi sitä, että komission päätöstä ennakoitaisiin epäasianmukaisella tavalla. [9]

28. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen varmistetaan, kun komissio ilmoittaa väitetiedoksiannossaan, aikooko se harkita sakkojen määräämistä, ja myös ilmoittaa ne tärkeimmät tosiseikat ja oikeudelliset seikat, jotka voivat johtaa sakon määräämiseen, kuten oletetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston sekä sen, onko kilpailusääntöjä rikottu tahallaan vai tuottamuksesta. Näitä seikkoja pidetään riittävinä, jotta yritykset tai yritysten yhteenliittymät voivat puolustautua sitä vastaan, että niiden vahvistetaan rikkoneen kilpailusääntöjä, sekä sakkojen määräämistä vastaan. [10]

29. Mielestäni sakon perusmäärän määrittäminen, tämän perusmäärän tarkistaminen ottamalla huomioon raskauttavia ja lieventäviä olosuhteita ja tämän jälkeen sen varmistaminen, että sakot eivät ylitä asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädettyä 10 prosentin enimmäismäärää, ovat osa

8 – Ks. valituksenalaisen tuomion 224 kohta.

9 – Ks. valituksenalaisen tuomion 222 kohta. Ks. yhdistetyt asiat 100/80–103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983 (Kok. 1983, s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 21 kohta) ja asia T-31/99, ABB Asea Brown Boveri v. komissio, tuomio 20.3.2002 (Kok. 2002, s. II-1881, 66 kohta).

10 – Edellä alaviitteessä 9 mainitussa asiassa Musique Diffusion française ym. v. komissio annetun tuomion 21 kohta. Ks. myös yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005 (Kok. 2005, s. I-5425, 428 kohta).

määrättävän sakon laskentamenettelyä, jossa varmistetaan tämän sakon laillisen enimmäismäärän noudattaminen. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön perusteella on selvää, ettei komission edellytetä esittävän väitetiedoksiannossa näin yksityiskohtaisesti sakkojen varsinaista laskemista ja tarkistamista, jotta yritykset tai yritysten yhteenliittymät voisivat puolustaa oikeuksiaan. Kun yritysten yhteenliittymille on määrätty sakkoja, sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin että yhteisöjen tuomioistuin ovat hyväksyneet mahdollisuuden tarkistaa näiden yhteenliittymien jäsenten liikevaihdon perusteella, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädetty 10 prosentin enimmäismäärä ei ylity. [11] Näin ollen nämä yritysten yhteenliittymät olisivat voineet ennakoida sen, että komissio voi tarkastaa valittajajärjestöille määrättyjen sakkojen laillisen enimmäismäärän noudattamisen niiden jäsenten liikevaihdon perusteella.

30. Näin ollen katson, että valittajajärjestöjen asiassa C-101/07 P esittämä ensimmäinen valitusperuste ja asiassa C-110/07 P esittämä toinen valitusperuste on hylättävä perusteettomina.

11 – Ks. esim. yhdistetyt asiat T-39/92 ja T-40/92, CB ja Europay v. komissio, tuomio 23.2.1994 (Kok. 1994, s. II-49); asia T-29/92, SPO ym. v. komissio, tuomio 21.2.1995 (Kok. 1995, s. II-289); asia T-338/94, Finnboard v. komissio, tuomio 14.5.1998 (Kok. 1998, s. II-1617) ja asia C-298/98 P, Finnboard v. komissio, tuomio 16.11.2000 (Kok. 2000, s. I-10157).

VI Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa soveltaessa tekemä oikeudellinen virhe

A *Valituksenalainen tuomio*

31. Valittajajärjestöt katsoivat ensimmäisessä oikeusasteessa, että komissio oli rikkonut asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa vahvistaessaan sakkojen määrän, joka ylitti 10 prosenttia niiden liikevaihdosta. [12] Valittajajärjestöt väittivät, että oikeuskäytännön mukaan yhteenliittymän jäsenten liikevaihto voidaan ottaa huomioon laskettaessa sakon ylärajaa ainoastaan, kun kysymyksessä oleva

12 – Ks. valituksenalaisen tuomion 301 kohta. Riidanalaisen päätöksen 1 artiklan perusteella on selvää, että päätös on osoitettu muun muassa valittajajärjestöille eikä niiden jäsenille. Lisäksi riidanalaisen päätöksen 3 artiklan mukaan suuruudeltaan 480 000 eurosta 12 miljoonaan euroon olevat sakot määrättiin EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisesta valittajajärjestöille eikä niiden jäsenille. Riidanalaisella päätöksellä valittajajärjestöille määrättyjä sakkoja alennettiin valituksenalaisessa tuomiossa siten, että ne olivat suuruudeltaan 360 000 eurosta 9 miljoonaan euroon. On kuitenkin riidatonta, että kun komissio laski asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaisesti valittajajärjestöille EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisesta määrättävän sakon ylärajaa, se ei tehnyt sitä näiden yritysten yhteenliittymien liikevaihdon vaan niiden jäsenten liikevaihdon perusteella. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hyväksyi tämän lähestymistavan. Ks. erityisesti valituksenalaisen tuomion 312–334 kohta. Valittajajärjestöt esittivät ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimittamissaan kirjelmissä, että riidanalaisessa päätöksessä määrätyt sakot ylittivät 10 prosenttia niiden liikevaihdosta, mitä komissio ei ole kiistänyt. Valittajajärjestöt huomauttivat valituksenalaisen tuomion 301 kohdassa tältä osin, että määrätyt sakot olivat yli 25 prosenttia FNCVB:n liikevaihdosta, 200 prosenttia FNSEA:n vuosimaksuista, 240 prosenttia FNB:n vuosimaksuista, 80 prosenttia FNPL:n vuosimaksuista ja 200 prosenttia JA:n vuosimaksuista. Vaikka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin alensi valittajajärjestöille riidanalaisessa päätöksessä määrättyjä sakkoja, nämä ”tarkistetut” sakot ovat edelleen yli 10 prosenttia näiden yritysten yhteenliittymien liikevaihdosta. FNCBV toteaa yhteisöjen tuomioistuimelle esittämissään huomautuksissa, että sille valituksenalaisen tuomion mukaisesti määrätty sakko vastaa lähes 20:tä prosenttia sen tuloja koskevasta liikevaihdosta.

yhteenliittymä voi sisäisten sääntöjensä nojalla tehdä jäseniään sitovia päätöksiä. Tältä osin valittajajärjestöt väittivät, etteivät ne voineet tehdä jäseniään sitovia päätöksiä.

32. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 317–319 kohdassa seuraavaa:

”317 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan 10 prosentin suuruinen liikevaihdosta laskettava enimmäismäärä on laskettava kunkin kyseisen sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan osapuolena olevan yrityksen liikevaihdosta tai yhteenliittymään kuuluvien yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta ainakin silloin, kun yhteenliittymä sisäisten sääntöjensä mukaan pystyy tekemään jäseniään sitovia päätöksiä. Tätä mahdollisuutta ottaa tältä osin huomioon jokaisen yhteenliittymän jäsenyrityksen liikevaihto voidaan perustella sillä, että vahvistettaessa sakkojen määrää voidaan ottaa huomioon muun muassa vaikutus, joka yrityksellä on voinut olla markkinoihin esimerkiksi sen koon ja taloudellisen vallan vuoksi, joiden osalta yrityksen liikevaihto antaa viitteitä, sekä ehkäisevä vaikutus, joka näillä sakoilla on oltava. Vaikutus, joka yritysten yhteenliittymällä voi olla markkinoihin, ei riipu sen omasta liikevaihdosta, joka ei paljasta sen kokoa eikä sen taloudellista valtaa, vaan sen jäsenten liikevaihdosta, joka on osoitus yhteenliittymän koosta ja taloudellisesta vallasta – –

318 Tässä oikeuskäytännössä ei kuitenkaan suljeta pois mahdollisuutta, että erityistapauksissa yhteenliittymän jäsenen liikevaihto otetaan huomioon, vaikka yhteenliittymällä ei ole muodollista toimivaltaa tehdä jäseniään sitovia päätöksiä, koska sille ei myönnetä tällaista toimivaltaa sen sisäisissä säännöissä. – –

319 – – ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että paitsi sisäisillä säännöillä, joiden nojalla yhteenliittymä voi tehdä jäseniään sitovia päätöksiä, myös muilla erityisillä olosuhteilla voidaan perustella kyseessä olevan yhteenliittymän jäsenten yhteenlaskettujen liikevaihtojen huomioon ottaminen. Kyseessä ovat erityisesti tapaukset, joissa yhteenliittymän kilpailusääntöjen rikkominen koskee sen jäsenten toimintaa ja joissa yhteenliittymä toteuttaa kyseessä olevan kilpailunvastaisen toiminnan suoraan jäsentensä hyväksi ja niiden kanssa yhteistyössä, koska yhteenliittymällä ei ole objektiivista ja sen jäsenten eduista riippumatonta intressiä. Vaikka komissio voi joissakin tällaisissa tapauksissa määrätä yksilöllisiä sakkoja jokaiselle kyseessä olevan yhteenliittymän jäsenyritykselle sen lisäksi, että se määrää sakkoja yhteenliittymälle, tämä voi olla erityisen vaikeaa tai jopa mahdotonta, jos jäsenyrityksiä on erittäin paljon.”

33. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi lisäksi valituksenalaisen tuomion 320 ja 324 kohdassa, että esillä olevan asian olosuh-

teissa oli perusteltua ottaa huomioon valittajajärjestöjen perusjäsenten liikevaihdot asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun sakon enimmäismäärän laskemista varten, [13] sillä ensinnäkin valittajajärjestöjen ensisijainen tehtävä oli puolustaa ja edustaa perusjäsentensä, siis maataloustuottajien, osuuskuntien ja teurastamoyritysten, etuja. [14] Toiseksi riidanalainen sopimus ei koskenut valittajajärjestöjen itsensä toimintaa vaan niiden perusjäsenten toimintaa, sillä ensin mainitut eivät myy, osta tai maahantuo naudanlihaa. [15] Kolmanneksi riidanalainen sopimus tehtiin suoraan valittajajärjestöjen perusjäsenten eduksi. [16] Neljänneksi riidanalainen sopimus pantiin täytäntöön muun muassa valittajajärjestöjen jäsenten paikallisilla sopimuksilla. [17]

B *Asianosaisten lausumat*

34. Valittajat väittävät asiassa C-101/07 P tehdyn valituksen viidennessä valitusperusteessa ja asiassa C-110/07 P tehdyn valituksen kolmannessa valitusperusteessa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen soveltamalla väärin asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa. FNCBV:n viides valitusperuste jakautuu kahteen osaan.

35. FNSEA, FNB, FNPL, JA (kolmas valitusperuste), Ranskan hallitus ja FNCBV (viidennen valitusperusteen ensimmäinen osa) vetoavat lähinnä siihen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti, [18] sellaisena kuin yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut sen asiassa C-298/98 P, Finnboard vastaa komissio antamassaan tuomiossa, [19] yhteenliittymän jäsenten liikevaihto voidaan ottaa huomioon laskettaessa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua enimmäismäärää ainoastaan, jos yhteenliittymä voi sisäisten sääntöjensä nojalla tehdä jäseniään sitovia päätöksiä. Tässä suhteessa valittajajärjestöt katsovat, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisessa tuomiossa poikennut vakiintuneesta oikeuskäytännöstä laskemalla 10 prosentin enimmäismäärän valittajajärjestöjen jäsenten liikevaihdon perusteella siitä huolimatta, että nämä järjestöt eivät voi tehdä jäseniään sitovia päätöksiä. Vastauksessaan FNSEA, FNB, FNPL ja JA väittävät, että vaikka useat aikaisemmat tapaukset [20] ovat saattaneet olla jossain määrin tulkinnanvaraisia, kun niiden mukaan 10 prosentin yläraja voidaan laskea yhteenliittymän jäsenten liikevaihdon perusteella ”ainakin” silloin, kun yhteenliittymä omien sääntöjensä mukaan pystyy tekemään jäseniään sitovia päätöksiä, yhteisöjen tuomioistuin on poistanut tämän tulkinnanvaraisuuden asiassa Finnboard vastaan komissio antamassaan tuomiossa. Viimeksi mainitun tuomion 66 kohdan sanamuodon mukaan ”ei edellytetä, että yhteenliittymän jäsenet olisivat todellisuudessa osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen, mutta että yhteenliittymällä on ollut sääntöjensä nojalla oikeus tehdä jäseniään sitovia päätöksiä”, mistä ilmenee selvästi, että yhteenliittymän mahdollisuus tehdä jäseniään sitovia

13 – Ks. valituksenalaisen tuomion 324 kohta.
14 – Ks. valituksenalaisen tuomion 320 kohta.
15 – Ks. valituksenalaisen tuomion 321 kohta.
16 – Ks. valituksenalaisen tuomion 322 kohta.
17 – Ks. valituksenalaisen tuomion 323 kohta.
18 – Ks. alaviitteessä 11 mainitussa asiassa CB ja Europay v. komissio annetun tuomion 136 kohta; alaviitteessä 11 mainitussa asiassa SPO ym. v. komissio annetun tuomion 385 kohta ja alaviitteessä 11 mainitussa asiassa T-338/94, Finnboard v. komissio, annetun tuomion 270 kohta.
19 – Mainittu alaviitteessä 11, tuomion 66 kohta.
20 – Ks. alaviitteessä 18 mainitut asiat.

päätöksiä on välttämätön edellytys näiden jäsenten liikevaihdon huomioon ottamiselle 10 prosentin enimmäismäärää laskettaessa. FNCBV katsoo lisäksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole esittänyt perusteluja aikaisemmasta oikeuskäytännöstä poikkeamiselle ja että tällainen poikkeaminen on vastoin oikeusvarmuuden periaatetta.

36. FNSEA, FNB, FNPL ja JA väittävät, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 320–323 kohdassa vahvistamista neljästä ”erityisestä” olosuhteesta kolme ensimmäistä eivät ole erityisiä olosuhteita vaan täyttyvät ”luonnostaan” järjestöjen tapauksessa, sillä kaikkien järjestöjen ensisijaisena tehtävänä on puolustaa ja edustaa jäsentensä etuja. Lisäksi tarkastellessaan neljättä olosuhdetta, joka koskee järjestön jäsenten osallistumista kilpailusääntöjen rikkomiseen, FNSEA, FNB, FNPL ja JA väittävät, että se, että useat valittajajärjestöjen jäsenistä ovat saattaneet osallistua riidanalaisen sopimuksen täytäntöönpanoon, ei osoita kaikkien järjestöjen jäsenten välillisesti osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen.

37. Ranskan hallitus huomauttaa lisäksi, että koska lähes kaikissa tapauksissa täytetään kaksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asettamista edellytyksistä, jotta asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädetty 10 prosentin enimmäismäärä voitaisiin perustaa yhteenliittymän jäsenten liikevaihtoon, tämä johtaa yhteenliittymien jäsenten liikevaihdon systemaattiseen käyttämiseen kyseisen enimmäismäärän vahvistamiseksi. Ranskan hallituksen mukaan nämä kaksi edellytystä, jotka täyttyvät lähes aina, ovat ensinnäkin edellytys, jonka mukaan yhteenliittymän kilpailusääntöjen rikkomisen pitäisi koskea sen jäsenten toimintaa, ja toiseksi edellytys, jonka mukaan yhteenliittymän on toteutettava kyseessä oleva kilpailua rajoittava toiminta suoraan jäsentensä hyväksi ja niiden kanssa yhteistyössä.

38. FNCBV katsoo lisäksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen, kun se on virheellisesti soveltanut asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa koskevaa uutta lähestymistapaansa käsiteltävänään olleessa erityistapauksessa. FNCBV väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 320–323 kohdassa esille tuomista neljästä kumulatiivisesta ja erityisestä olosuhteesta kaksi ei täyttynyt tässä tapauksessa. Ensinnäkin 24.10.2001 tehty sopimus oli FNCBV:n jäsenten etujen vastainen, koska siinä vahvistettiin nautakarjan vähimmäisostohinta. Sopimus ei myöskään johtanut teurastamojen piiritysten päättymiseen. Toiseksi osoituksena siitä, että FNCBV:n edut ovat riippumattomia sen jäsenten eduista, on paitsi se, että se ei voi tehdä jäseniään sitovia päätöksiä, myös 24.10.2001 tehdyn sopimuksen jälkeen tehtyjen paikallisten sopimusten vähäisyys. FNCBV väittää niin ikään, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen jättäessään selvittämättä, että oli mahdotonta osoittaa riidanalainen päätös FNCBV:n jäsenille ja määrätä sen jäsenille erilliset sakot. FNCBV:n mukaan suuntaviivojen 5 kohdan c alakohdan nojalla komissio voi määrätä yritysten yhteenliittymälle sakon, joka vastaa kaikkien niiden sakkojen yhteenlaskettua määrää, jotka olisi määrätty yhteenliittymän jäsenille, ainoastaan, jos komissio näyttää yhteenliittymän yksittäisten jäsenten sakottamisen olevan mahdotonta.

39. Viidennen valitusperusteensa toisessa osassa FNCBV toteaa valituksenalaisen tuomion 320 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa korostettavan sitä, että 24.10.2001 tehty sopimus ei koskenut valittajajärjestöjen toimintaa, kun taas valituksenalaisen tuomion 341 kohdassa painotetaan sitä, että valittajajärjestöt allekirjoittivat sopimuksen, osallistuivat siihen, olivat siitä vastuussa, niillä oli siinä yksilöllinen osuus ja ne jopa panivat sopimuksen täytäntöön. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on näin ollen esittänyt valituksenalaisessa tuomiossa ristiriitaisia perusteluja. Todetessaan valituksenalaisen tuomion 341 kohdassa, että valittajajärjestöt osallistuivat sopimukseen, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todellisuudessa implisiittisesti myöntänyt, että yhteenliittymien jäsenten liikevaihdon huomioon ottaminen ei ollut perusteltua asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan nojalla. Valittajajärjestöt vaativat tästä syystä valituksenalaisen tuomion kumoamista.

40. Komissio väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan ”10 prosentin suuruinen liikevaihdosta laskettava enimmäismäärä on laskettava suhteessa kunkin kyseisen sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan osapuolena olevan yrityksen saavuttamaan liikevaihtoon tai yhteenliittymään kuuluvien yritysten yhteenlaskettuun liikevaihtoon, ainakin silloin, kun sisäisten sääntöjen mukaan yhteenliittymä pystyy tekemään jäseniä sitovia päätöksiä”. [21] Komissio katsoo kuitenkin, että se, että yritysten yhteenliittymä ei välttämättä pysty tekemään jäseniään sitovia päätöksiä, ei merkitse sitä, että sen jäsenten liikevaihtoa ei voitaisi ottaa huomioon vahvistettaessa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaista enimmäismäärää yhteenliittymälle määrättävälle sakolle.

41. Varmistaakseen niiden sakkojen tehokkuuden, jotka määrätään yritysten yhteenliittymille, joilla on hyvin pieni liikevaihto mutta joihin kuuluu hyvin monia yrityksiä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisessa tuomiossa, että neljän erityisen edellytyksen täyttyessä yhteenliittymän jäsenten liikevaihto voidaan ottaa huomioon kyseisen sakon enimmäismäärää laskettaessa. Komissio katsoo näin ollen, että valittajajärjestöjen väite, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei olisi noudattanut asiaa koskevaa oikeuskäytäntöä tai olisi poikennut siitä valituksenalaisessa tuomiossa, pitäisi hylätä, sillä myös aikaisemmassa oikeuskäytännössä pyritään varmistamaan sakkojen tehokkuus. Komissio huomauttaa, että vaikka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen omaksuma ratkaisu selventää tai laajentaa voimassa olevaa oikeuskäytäntöä, tällainen selvennys tai laajennus ei merkitse oikeudellista virhettä, kunhan tehty ratkaisu on oikeutettu ja hyvin perusteltu. Aikaisemmassa asiaa koskevassa oikeuskäytännössä ei suljeta pois mahdollisuutta ottaa huomioon yhteenliittymän jäsenten liikevaihtoa, kun yhteenliittymä ei voi sisäisten sääntöjensä nojalla tehdä jäseniään sitovia päätöksiä. Tämä voidaan päätellä kyseisessä oikeuskäytännössä käytetystä ilmaisusta ”ainakin”, [22] joka viittaa siihen, että mahdollisuus tehdä jäseniä sitovia päätöksiä on vain yksi esimerkki tilanteista, joissa yhteenliittymän jäsenten liikevaihto voidaan ottaa huomioon asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaista sakon enimmäismäärää

21 – Ks. alaviitteessä 11 mainitussa asiassa SPO ym. v. komissio annetun tuomion 385 kohta;ks. myös vastaavasti yhdistetyt asiat T-213/95 ja T-18/96, SCK ja FNK v. komissio, tuomio 22.10.1997 (Kok. 1997, s. II-1739, 252 kohta).

22 – Ks. alaviitteessä 18 mainitut asiat.

vahvistettaessa. Komissio väittää vastauskirjelmässään, että asiassa C-298/98 P, Finnboard vastaan komissio, antamassaan tuomiossa [23] yhteisöjen tuomioistuin katsoi, ettei asiassa ollut tarpeen osoittaa yhteenliittymän jäsenten osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen, jotta niiden liikevaihto voitiin ottaa huomioon, kunhan yhteenliittymällä on kelpoisuus jäseniään sitovien päätösten tekemiseen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin saattoi näin ollen tämän oikeuskäytännön mukaisesti katsoa, että kun yhteenliittymän jäsenet ovat aktiivisesti osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomisen toteuttamiseen, niiden liikevaihto voidaan ottaa huomioon 10 prosentin enimmäismäärää vahvistettaessa.

42. Komissio katsoo, että valittajajärjestöjen väitteiden hyväksyminen kannustaisi kaikkia yrityksiä, jotka pyrkivät muodostamaan kartellin tietyillä markkinoilla, tekemään sen sellaisen yhteenliittymän välityksellä, joka ei voi tehdä jäseniään sitovia päätöksiä. Komissio toteaa lisäksi FNCBV:n väitteistä poiketen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei todennut, että ne neljä erityistä edellytystä, joita se tarkasteli laskiessaan 10 prosentin enimmäismäärää yhteenliittymän jäsenten liikevaihdon perusteella, olisivat kumulatiivisia. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on pikemminkin luetellut tällaisen lähestymistavan perustelevat olosuhteet esillä olevassa tapauksessa. Lisäksi FNCBV väittää virheellisesti, että riidanalainen sopimus ei olisi sen jäsenten edun mukainen. Hintojen vahvistamisesta ja tuonnin keskeyttämisestä sovittiin teurastamojen piiritysten lopettamista vastaan. Se, että osa piirityksistä jatkui, ei myöskään ole tämän kanssa ristiriidassa. Komissio toteaa, että FNCBV ei voi osoittaa etujensa olevan sen jäsenten eduista erilliset. FNCBV ei ole myöskään määritellyt erillisiä etujaan saati selittänyt, miksi teurastamoyritysten järjestö allekirjoitti naudanlihan hinta- ja tuontisopimuksen, vaikka se ei harjoita tällaista toimintaa. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vahvisti valituksenalaisen tuomion 321 kohdassa, riidanalainen sopimus ei koskenut FNCBV:n toimintaa vaan sen jäsenten toimintaa. Komissio väittää niin ikään, että FNSEA:n, FNB:n, FNPL:n ja JA:n esille tuoma seikka, jonka mukaan kaikki järjestöt täyttävät luonnostaan kolme ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mainitsemista neljästä edellytyksestä, ei johda päätelmään, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen varmistaakseen kaikkien sakkojen olevan vaikutukseltaan riittävän ehkäiseviä.

43. Komissio toteaa vastauksena FNCBV:n väitteeseen, jonka mukaan komissio ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin eivät esittäneet asianmukaisia perusteluja suuntaviivojen 5 kohdan c alakohdan sanamuodosta poikkeamiselle, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei tukeutunut kyseessä olevaan säännökseen valituksenalaisessa tuomiossa, vaikka se olisi helposti voinut näin tehdä valittajien hyvin laajan jäsenkunnan vuoksi.

23 – Mainittu edellä alaviitteessä 11.

44. Komissio pitää lisäksi perusteettomana FNCBV:n väitettä, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole esittänyt perusteluja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa koskevasta aikaisemmasta oikeuskäytännöstä poikkeamiselle. Valituksenalaisen tuomion 312–334 kohdassa selostetaan yksityiskohtaisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa suorittama analyysi. Lisäksi komissio katsoo, että valituksenalaisen tuomion 320 kohta ja sitä seuraavat kohdat eivät ole ristiriidassa sen 341 kohdan kanssa. Se, että valittajajärjestöt rikkoivat kilpailusääntöjä, ei ole ristiriidassa sen kanssa, että ne tekivät sen jäsentensä eduksi.

45. Komissio huomauttaa, että valittajat eivät ole riitauttaneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 325 ja 327–333 kohdassa olevaa toteamusta, jonka mukaan niiden perusjäsenten liikevaihdosta laskettava 10 prosentin enimmäismäärä ei ole ylittynyt.

C *Asian arviointi*

46. Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi määrätä yrityksille tai yritysten yhteenliittymille sakon, joka on enintään 10 prosenttia kunkin kilpailusääntöjen rikkomiseen osallisen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta. Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädetään lisäksi, että sakon määrää vahvistettaessa on otettava huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus ja kesto.

47. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on useissa tapauksissa katsonut, että yritysten yhteenliittymälle asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaisesti määrätyn sakon enimmäismäärän arviointi voi perustua kyseisen yhteenliittymän jäsenten liikevaihtoon yhteenliittymän oman liikevaihdon sijaan, kun yhteenliittymä voi tehdä jäseniään sitovia päätöksiä. [24]

48. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen vakiintuneessa oikeuskäytännössä on katsottu, että koska asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa käytetty ilmaus ”rikkomus” koskee erotuksetta sopimuksia, yritysten välisiä yhdenmukaistettuja menettelytapoja sekä yritysten yhteenliittymien päätöksiä, ”10 prosentin suuruinen liikevaihdosta laskettava enimmäismäärä on laskettava kunkin kyseisen sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan osapuolena olevan yrityksen liikevaihdosta tai yhteenliittymään kuuluvien yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta, ainakin silloin, kun yhteenliittymä omien sääntöjensä mukaan pystyy tekemään jäseniään sitovia päätöksiä”. [25]

49. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perustellut tämän lähestymistavan oikeellisuutta sillä, että ”yritysten yhteenliittymän

24 – Ks. alaviitteessä 18 mainitut asiat.
25 – Alaviitteessä 11 mainitussa asiassa T-338/94, Finnboard v. komissio, annetun tuomion 270 kohta.

mahdollisesti käyttämä vaikutusvalta markkinoilla ei riipu sen omasta 'liikevaihdosta', joka ei osoita sen kokoa eikä taloudellista valtaa, vaan sen jäsenten liikevaihdosta, joka on osoitus yhteenliittymän koosta ja taloudellisesta vallasta". [26]

50. Lisäksi asiassa C-298/98 P, Finnboard vastaan komissio, antamansa tuomion 66 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että "kun on kyse sakosta, joka määrätään yritysten yhteenliittymälle, jonka oma liikevaihto ei useimmiten kuvasta sen kokoa tai valtaa markkinoilla, seuraamus, joka on varoittava, kyetään määrittämään ainoastaan siten, että otetaan huomioon yhteenliittymään kuuluvien yritysten liikevaihto (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 100/80-103/80, Musique Diffusion française v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, 120–121 kohta). Tällöin ei edellytetä, että yhteenliittymän jäsenet olisivat todellisuudessa osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen, mutta että yhteenliittymällä on ollut sääntöjensä nojalla oikeus tehdä jäseniään sitovia päätöksiä".

51. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ja yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tarkistettaessa, ettei yritysten yhteenliittymälle määrätyn sakon laillinen enimmäismäärä ylity, tämän yhteenliittymän jäsenten liikevaihdon huomioon ottamiseksi riittää, että yhteenliittymällä on oikeudellinen kelpoisuus jäseniään sitovien päätösten tekemiseen.

52. Asiassa on kuitenkin pohdittava sitä, onko tämä kelpoisuus ehdoton edellytys asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädetyn, yritysten yhteenliittymälle määrättävän sakon laillisen enimmäismäärän laskemiseksi yhteenliittymän jäsenten liikevaihdon perusteella. Tältä osin valittajat ja Ranskan hallitus katsovat, että yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Finnboard vastaan komissio antaman tuomion 66 kohdassa käytetyllä ilmaisulla "edellytetään, että yhteenliittymällä on ollut sääntöjensä nojalla oikeus tehdä jäseniään sitovia päätöksiä" korostetaan sitä, että yritysten yhteenliittymän kelpoisuus jäseniään sitovien päätösten tekemiseen on pakottava edellytys. Mielestäni valittajajärjestöjen ja Ranskan hallituksen tältä osin esittämät väitteet on hylättävä.

53. Aluksi on pantava merkille, että asiassa C-298/98 P, Finnboard vastaan komissio, antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että yritysten yhteenliittymän liikevaihto ei useimmiten kuvasta sen kokoa tai valtaa markkinoilla. Asiassa C-298/98 P, Finnboard vastaan komissio, annetun tuomion 66 kohdan sanamuodosta ilmenee mielestäni lisäksi, että jos yhteenliittymän jäsenet eivät ole osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen, yhteenliittymällä täytyy olla kelpoisuus jäseniään sitovien päätösten tekemiseen, jotta jäsenten liikevaihto voitaisiin ottaa huomioon. Nähdäkseni yhteisöjen tuomioistuimen asettamassa vaatimuksessa, jonka mukaan yhteenliittymällä on kelpoisuus jäseniään sitovien päätösten tekemiseen, lähdetään siten siitä, että nämä jäsenet eivät ole osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen.

54. Näin ollen mielestäni yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-298/98 P, Finn-

26 – Alaviitteessä 11 mainitussa asiassa T-338/94, Finnboard v. komissio, annetun tuomion 270 kohta.

board vastaan komissio, antaman tuomion perustelujen nojalla on selvää, että kun yhteenliittymän jäsenet ovat todellisuudessa osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen, ei voida pitää poissuljettuna, että yritysten yhteenliittymälle määrättävän sakon laillinen enimmäismäärä voi perustua sen jäsenten liikevaihtoon, vaikka yhteenliittymällä ei ole kelpoisuutta jäseniään sitovien päätösten tekemiseen.

55. Mielestäni asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan asianmukaisen soveltamisen yritysten yhteenliittymien tapauksessa pitäisi varmistaa, että yhteenliittymälle määrättävän sakon suuruus on oikeassa suhteessa sen käyttämään taloudelliseen vaikutusvaltaan markkinoilla, jolloin turvataan sakkojen tehokkuus lainvastaisen käyttäytymisen poistamisessa sekä tällaisen käyttäytymisen toistumisen ehkäisemisessä.

56. Aivan tuoreessa sakon määrää koskevassa kilpailuasiassa yhteisöjen tuomioistuin on korostanut tarvetta arvioida yrityksen tosiasiallisia taloudellisia olosuhteita ja siten sen todellista vaikutusvaltaa markkinoilla. Asiassa Britannia Alloys vastaan komissio antamassaan tuomiossa [27] yhteisöjen tuomioistuin totesi, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan tarkoituksena on estää se, että komission määräämät sakot olisivat suhteettomia kyseessä olevan yrityksen kokoon nähden. [28] Yhteisöjen tuomioistuin korosti niin ikään sitä, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan tarkoituksena on antaa komissiolle valta määrätä sakkoja, jotta se voisi täyttää sille yhteisön oikeudessa annetun valvontatehtävän. Tähän tehtävään kuuluu erityisesti lainvastaisen käyttäytymisen poistaminen sekä tällaisen käyttäytymisen toistumisen ehkäiseminen. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi siten kyseisessä asiassa, että silloin, kun kyseessä olevalla yrityksellä ei ole ollut lainkaan liikevaihtoa komission päätöksen tekemistä edeltäneenä tilikautena, komissiolla on oikeus tukeutua toiseen tilikauteen, jotta se voi arvioida oikein tämän yrityksen taloudelliset resurssit ja siten varmistaa sakon riittävän varoittavan vaikutuksen.

57. Yhteisöjen tuomioistuin on myös äskettäin asiassa Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato vastaan ETI SpA ym. antamassaan tuomiossa [29] korostanut EY:n kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättävien sakkojen varoittavaa tavoitetta ja tarvetta varmistaa, että tätä tavoitetta ei vaaranneta tai heikennetä yritysten uudelleenjärjestelyillä.

58. Valituksenalaisessa tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että yhteenliittymän jäsenten liikevaihto voidaan ottaa huomioon asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa sovellettaessa tapauksissa, joissa yhteenliittymän kilpailusääntöjen rikkominen koskee sen jäsenten toimintaa ja joissa yhteenliittymä toteuttaa kyseessä

27 – Asia C-76/06 P, Britannia Alloys v. komissio, tuomio 7.6.2007 (Kok. 2007, s. I-4405, 22 kohta).

28 – Edellä alaviitteessä 27 mainitussa asiassa annetun tuomion 24 kohta.

29 – Asia C-280/06, Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato v. ETI SpA ym., tuomio 11.12.2007 (Kok. 2007, s. I-10893, 38–42 kohta). Tämä asia ei perustunut asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaan vaan EY 81 artiklaan, ja se koski sellaisen yksikön määrittämistä, jolle voidaan määrätä seuraamus viimeksi mainitun määräyksen rikkomisesta.

olevan kilpailunvastaisen toiminnan suoraan jäsentensä hyväksi ja niiden kanssa yhteistyössä, koska yhteenliittymällä ei ole objektiivista ja sen jäsenten eduista riippumatonta intressiä. [30]

59. Mielestäni ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määrittämät olosuhteet tai edellytykset, mikäli ne täyttyvät, osoittavat, että yritysten yhteenliittymän kilpailusääntöjen rikkominen liittyi erottamatta sen jäsenten toimintaan ja etuihin ja oli tämän yhteenliittymän jäsenten hyväksymä. Katson näin ollen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valitsemat edellytykset ovat asianmukaisia pyrittäessä varmistamaan yritysten yhteenliittymien todellinen taloudellinen voima tai vaikutusvalta markkinoilla. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen lähestymistavalla varmistetaan mielestäni yritysten yhteenliittymille EY:n kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättävien seuraamusten tehokkuus silloin, kun näiden yhteenliittymien liikevaihto ei heijasta niiden taloudellista vaikutusvaltaa markkinoilla. Yritysten yhteenliittymät eivät voi siten välttää suurelta osin näitä seuraamuksia pelkästään sen vuoksi, että ne eivät muodollisesti voi tehdä jäseniään sitovia päätöksiä, kun ne todellisuudessa voivat tarvittaessa käyttää näiden jäsenten taloudellista vaikutusvaltaa markkinoilla EY:n kilpailusääntöjen rikkomiseksi.

60. Tätä toteamusta ei muuta FNSEA:n, FNB:n, FNPL:n ja JA:n sekä Ranskan hallituksen [31] esittämä väite, jonka mukaan useissa yritysten yhteenliittymiä koskevissa tapauksissa täytetään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mainitsemat ”erityiset” edellytykset tai olosuhteet. Mielestäni ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valitsemat edellytykset ovat oikeita ja johdonmukaisia, sillä niillä pyritään määrittämään yritysten yhteenliittymän todellinen vaikutus markkinoilla. Se, että kenties monissa tai jopa useimmissa tapauksissa yritysten yhteenliittymän liikevaihto ei heijasta sen vaikutusvaltaa markkinoilla, ei tee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määrittämiä edellytyksiä vähemmän päteviksi.

61. Lisäksi FNCBV:n väite, jonka mukaan sopimus ei todellisuudessa ollut sen jäsenten intressissä, on tosiseikkoja koskeva toteamus, joka ei voi olla muutoksenhaun kohteena. Asiakirja-aineiston perusteella on joka tapauksessa selvää, kuten komissio toteaa, että FNCBV sopi hintojen vahvistamisesta ja tuonnin keskeyttämisestä muun muassa sen jäsenten teurastamojen piiritysten päättämisen vastineena. Lisäksi on mielestäni paikallaan huomauttaa, että se, että tällaiset järjestelyt eivät ”yleensä” ole teurastamojen intressissä, ei osoita tätä toteamusta vääräksi, kun otetaan huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen erityiset olosuhteet. Lisäksi FNCBV:n esille tuoma seikka, jonka mukaan sopimus ei johtanut piiritysten päättymiseen, on tässä yhteydessä täysin epärelevantti.

30 – Ks. valituksenalaisen tuomion 319 kohta.

31 – Ks. edellä 36 ja 37 kohta.

62. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamus, jonka mukaan sopimus ei liittynyt valittajayritysten vaan niiden perusjäsenten toimintaan, koska ensin mainitut eivät myy, osta tai tuo maahan naudanlihaa, [32] on niin ikään tosiseikkoja koskeva toteamus, joka ei voi olla muutoksenhaun kohteena. FNCBV ei sitä paitsi ole esittänyt perusteluja, jotka osoittaisivat tämän toteamuksen vääräksi.

63. Mitä tulee FNSEA:n, FNB:n, FNPL:n ja JA:n väitteeseen, jonka mukaan yksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asettamista edellytyksistä ei ole täyttynyt, sillä valittajajärjestöjen kaikkien jäsenten ei ole näytetty toimineen yhteistyössä kilpailusääntöjä rikottaessa, [33] mielestäni tällaista vaatimusta ei voida hyväksyä. [34] Jotta asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädetty 10 prosentin enimmäismäärä näille yhteenliittymille määrättävälle sakolle voisi perustua niiden jäsenten liikevaihtoon, tämän edellytyksen osalta on riittävää näyttää, että yritysten yhteenliittymän jäsenet toimivat yhteistyössä kilpailusääntöjä rikkoessaan. [35] Valituksenalaisen tuomion perusteella on selvää, että valittajajärjestöt pystyivät kehottamaan jäseniään panemaan sopimuksen täytäntöön. [36]

64. Tarkasteltaessa FNCBV:n väitettä, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole soveltanut asianmukaisesti suuntaviivojen 5 kohdan c alakohtaa, [37] kyseinen säännös ei ole mielestäni merkityksellinen esillä olevan oikeudenkäynnin kannalta, sillä riidanalaisen päätöksen perusteella on selvää, että valittajajärjestöjen itsensä eikä niiden jäsenten on katsottu rikkoneen EY 81 artiklan 1 kohtaa. En liioin katso, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 320 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa oleva päättely olisi ristiriidassa sen 341 kohdassa olevan päättelyn kanssa, sillä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi näissä kohdissa valittajajärjestöjen tehneen sopimuksen jäsentensä eduksi ja näiden jäsenten panneen sen täytäntöön paikallisilla sopimuksilla.

65. FNCBV väittää niin ikään, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole esittänyt perusteluja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa ja yritysten yhteenliittymiä koskevasta aikaisemmasta oikeuskäytännöstä poikkeamiselle. [38] Mielestäni FNCBV kyseenalaistaa ennen kaikkea asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan sovel-

32 – Ks. edellä 36 kohta ja mm. valituksenalaisen tuomion 319, 321 ja 323 kohta.

33 – Ks. edellä 36 kohdassa esitetyt FNSEA:n, FNB:n, FNPL:n ja JA:n perustelut.

34 – Tällainen vaatimus vaikuttaa kohtuuttomalta ja voi osoittautua vaikeaksi jollei mahdottomaksi täyttää esimerkiksi siinä tapauksessa, että yritysten yhteenliittymällä on tavallista suurempi määrä jäseniä.

35 – Mielestäni ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 319 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa mainitsemilla edellytyksillä on tarkoitus pikemminkin määrittää yritysten yhteenliittymien vaikutusvalta markkinoilla kuin varmistaa, ovatko ne todellisuudessa käyttäneet tätä vaikutusvaltaa täysimääräisesti.

36 – Ks. valituksenalaisen tuomion 112 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

37 – Ks. edellä 38 kohta.

38 – Ks. edellä 35 kohta.

tamista koskevat toteamukset eikä niinkään perustelujen puuttumista. On joka tapauksessa pantava merkille, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisessa tuomiossa perustellut laajasti asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädetyn 10 prosentin enimmäismäärän laskemista valittajajärjestöjen perusjäsenten liikevaihdon perusteella. Lisäksi FNCBV:n väite, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen poikkeaminen aikaisemmasta oikeuskäytännöstä olisi oikeusvarmuuden periaatteen vastaista, ei voi mielestäni menestyä. Katson, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisessa tuomiossa tekemä ratkaisu on täysin yhdenmukainen sen ja yhteisöjen tuomioistuimen aikaisemman oikeuskäytännön kanssa. [39] Korostettakoon, että yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa Finnboard vastaan komissio antamansa tuomion 66 kohdassa, että useimmissa tapauksissa yritysten yhteenliittymän liikevaihto ei heijasta sen kokoa tai valtaa markkinoilla.

66. Tämän vuoksi ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin hylkää valittajajärjestöjen asiassa C-101/07 P esittämän viidennen valitusperusteen ja asiassa C-110/07 P esittämän kolmannen valitusperusteen perusteettomina.

39 – Ks. edellä alaviitteessä 11 mainittu oikeuskäytäntö.

VII Seuraamusten kasautumisen kiellon rikkominen ja seuraamuksiin sovellettavan suhteellisuusperiaatteen loukkaaminen

67. Neljännessä valitusperusteessaan valittajat asiassa C-110/07 P väittävät Ranskan hallituksen tukemina, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen, sillä se on rikkonut seuraamusten kasautumisen kieltoa ja loukannut seuraamuksiin sovellettavaa suhteellisuusperiaatetta määrätessään erillisen sakon kullekin näistä järjestöistä, vaikka se otti huomioon myös niiden yhteisten jäsenten yhteenlasketun liikevaihdon tarkistaessaan näille järjestöille asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaisesti määrätyn sakon suuruuden. Tältä osin valittajat asiassa C-110/07 P huomauttavat, että FBN, FNPL ja JA ovat kaikki FNSEA:n jäseniä ja että niiden jäsenet ovat siten yhteisiä.

68. Komissio väittää, että riidanalaisessa päätöksessä määrätyt sakot eivät perustuneet valittajajärjestöjen jäsenten yhteenlaskettuun liikevaihtoon. Sakko laskettiin ensinnäkin kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella, minkä arvioinnissa otettiin taas huomioon rikkomisen luonne, maantieteellinen laajuus ja mitattavissa oleva vaikutus, ja toiseksi kilpailusääntöjen rikkomisen keston perusteella. Järjestöjen jäsenten liikevaihto otettiin huomioon ainoastaan sen varmistamiseksi, ettei asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädetty enimmäismäärä ylittynyt.

A *Asian arviointi*

69. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisessa tuomiossa seuraavaa:

”340 Oikeuskäytännöstä ilmenee, että ne bis in idem -periaate on yhteisön oikeuden yleinen periaate, jonka noudattamisen tuomioistuimet varmistavat. Yhteisön kilpailuoikeuteen liittyvissä asioissa tämä periaate estää komissiota toteamasta yritystä uudelleen syylliseksi tai ryhtymästä sitä vastaan uudelleen toimenpiteisiin sellaisen kilpailua rajoittavan käyttäytymisen johdosta, josta yritykselle on jo määrätty seuraamus tai jonka osalta yritys on todettu syyttömäksi sellaisella aiemmalla komission päätöksellä, johon ei enää voida hakea muutosta. – – Ne bis in idem -periaatteen soveltaminen edellyttää kolmen edellytyksen täyttymistä: tosiseikkojen, sääntöjen rikkojan ja suojellun oikeudellisen intressin on oltava samat. Tämän periaatteen mukaan seuraamusten määrääminen samalle henkilölle useamman kuin yhden kerran samasta lainvastaisesta käyttäytymisestä saman oikeushyvän suojelemiseksi on siten kiellettyä. – –

341 – – komissio saattoi perustellusti määrätä seuraamuksia jokaiselle etujärjestölle, joka osallistui riidanalaiseen sopimukseen, ja käyttää perusteena jokaisen etujärjestön yksilöllistä osuutta sopimuksen allekirjoittamisessa ja soveltamisessa ja kullekin järjestölle ominaisia lieventäviä ja raskauttavia seikkoja.

342 – – se seikka, että FNB, FNPL ja JA ovat FNSEA:n jäseniä, ei voi kumota tätä toteamusta. Nämä järjestöt ovat itsenäisiä oikeushenkilöitä, ja niillä on erilliset budjetit ja tavoitteet, jotka eivät aina vastaa toisiaan. Näin ollen ne vastaavat omasta järjestötoiminnastaan ja puolustavat omia erityisiä intressejään – –. Se seikka, että nyt esillä olevassa asiassa nämä järjestöt koordinoivat paljon omaa ja jäsentensä toimintaa yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi, ei johda siihen, että nämä järjestöt eivät ole vastuussa omasta osuudestaan kilpailusääntöjen rikkomisessa.

343 Lisäksi toisin kuin kantajat ilmeisesti väittävät, riidanalaisella päätöksellä ei määrätty sakkoja niiden suorille tai välillisille perusjäsenille. Yritysten yhteenliittymän jäsenten liikevaihdon huomioon ottaminen 10 prosentin enimmäismäärän määrittämisessä ei merkitse, että niille on määrätty sakko – –

344 Tästä seuraa, että tässä asiassa kilpailusääntöjen rikkojat eivät ole samoja, koska riidanalaisessa päätöksessä ei määrätä useita seuraamuksia samoille yksiköille tai henkilöille samojen tosi-

seikkojen perusteella. Näin ollen on todettava, että ne bis in idem -periaatetta ei ole loukattu. Koska kantajien suorille tai välillisille jäsenille ei ole määrätty kaksinkertaisia sakkoja yhdestä ja samasta kilpailusääntöjen rikkomisesta, toisin kuin Ranskan tasavalta väittää, käsiteltävänä olevassa asiassa ei ole myöskään loukattu suhteellisuusperiaatetta.” [40]

70. Edellä esitettyjen valituksenalaisen tuomion kohtien perusteella on mielestäni selvää, että riidanalaisessa päätöksessä määrätyt sakot on määrätty kullekin valittajajärjestölle sen perusteella, että ne ovat rikkoneet erikseen EY 81 artiklan 1 kohtaa. [41] Valittajajärjestöjen jäsenten ei ole katsottu rikkoneen EY 81 artiklan 1 kohtaa, eikä näille jäsenille ole liioin määrätty sakkoja. On siten selvää, että FNSEA:lle, FNB:lle, FNPL:lle ja JA:lle ei ole kullekin määrätty useita seuraamuksia.

71. Mielestäni asiassa ei voida hyväksyä väitettä, jonka mukaan FNSEA:lle, FNB:lle, FNPL:lle ja JA:lle määrätyt sakot olisivat suhteettomia sen vuoksi, että näille järjestöille yhteisten jäsenten liikevaihto on otettu huomioon tarkistettaessa näille järjestöille asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaisesti määrätyn sakon suuruutta.

72. On riidatonta, että FNSEA:lla, FNB:lla, FNPL:lla ja JA:lla on yhteisiä jäseniä.

73. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kuitenkin mielestäni aivan oikein korostanut sitä, että valittajajärjestöt ovat itsenäisiä oikeushenkilöitä ja että niillä on erilliset budjetit ja tavoitteet, jotka eivät aina vastaa toisiaan. Se, että valittajajärjestöt ovat päättäneet yhdenmukaistaa markkinakäyttäytymisensä, ei mitenkään osoita niillä olleen samat intressit. Lisäksi se, että kyseisillä järjestöillä on samoja jäseniä, ei mielestäni välttämättä vähennä kunkin yksittäisen järjestön taloudellista vaikutusvaltaa markkinoilla. Valittajat asiassa C-110/07 P eivät näytä kiistävän ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 331 kohdassa tekemää toteamusta, jonka mukaan 10 prosentin suuruisen liikevaihdosta laskettavan enimmäismäärän noudattamista tarkastettaessa kyseessä oleville neljälle valittajalle määrättyjen sakkojen yhteenlaskettu määrä on vähemmän kuin 10 prosenttia niiden karjankasvattajien liikevaihdosta, jotka ovat FNSEA:n eli FNB:n, FNPL:n ja JA:n kattojärjestön perusjäseniä. Näin ollen katson, että valittajat asiassa C-110/07 P eivät ole asianmukaisesti näyttäneet, että niille määrätyt sakot olisivat suhteettomia.

74. Tämän vuoksi ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin hylkää valittajien asiassa C-110/07 P esittämän neljännen valitusperusteen perusteettomana.

40 – Ks. valituksenalaisen tuomion 340–344 kohta.
41 – Ks. edellä 12 kohta.

VIII Sakon määrän alentaminen

75. Valittajat asiassa C-101/07 P katsovat kuudennessa valitusperusteessaan ja valittajat asiassa C-110/07 P kolmannessa valitusperusteessaan, että vaikka yhteisöjen tuomioistuin ei kumoaisi valituksenalaista tuomiota, sen pitäisi kuitenkin katsoa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rikkoneen asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa ja siten alentaa niille määrättyjä sakkoja. FNCBV huomauttaa, että sille määrätty sakko vastasi lähes 20:tä prosenttia sen (tuloihin perustuvasta) liikevaihdosta. Yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi tämän vuoksi alentaa FNCBV:lle määrättyä sakkoa määrään, joka on enintään 360 000 euroa eli 10 prosenttia sen liikevaihdosta.

76. Komissio katsoo, että tämä valitusperuste pitäisi hylätä sen edellä 40–45 kohdassa esittämillä perusteilla. Komissio vaatii vaihtoehtoisesti, että mikäli yhteisöjen tuomioistuin hyväksyy valittajajärjestöjen asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan rikkomisesta esittämät väitteet, määrättävän sakon pitäisi perustua järjestöjen tuloihin eikä perittyihin jäsenmaksuihin.

A *Asian arviointi*

77. Koska edellä 46–66 kohdassa esittämieni päätelmien mukaisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole tehnyt oikeudellista virhettä asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa soveltaessaan, ehdotan, että valittajajärjestöjen asiassa C-101/07 P esittämä kuudes valitusperuste ja asiassa C-110/07 P esittämä kolmas valitusperuste, jotka koskevat sakkojen alentamista tämän säännöksen rikkomisen perusteella, hylätään.

IX Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen vääristyneellä tavalla huomioon ottama selvitysaineisto, joka koskee 24.10.2001 tehdyn sopimuksen jatkamista 30.11.2001 jälkeen

78. Asiassa C-101/07 P esitetyssä toisessa valitusperusteessa ja asiassa C-110/07 P esitetyssä ensimmäisessä valitusperusteessa valittajajärjestöt väittävät ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ottaneen todisteita huomioon vääristyneellä tavalla.

79. Asiassa C-101/07 P FNCBV väittää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ottaneen huomioon vääristyneellä tavalla joitakin tosiseikkoja, kuten FNB:n puheenjohtajan käsinkirjoitetut muistiinpanot 29.11.2001 pidetystä kokouksesta (valituksenalaisen tuomion 169–174 kohta), FNB:n varapuheenjohtajan 4.12.2001 antaman haastattelun Vendée Agricolelle (valituksenalaisen tuomion 176 kohta), Vendéen departementin yhdistyksen 5.12.2001 päivätyn ajankohtaiskatsauksen (valituksenalaisen tuomion 175–177 kohta), FNPL:n tiedotteen, joka lähetettiin faksitse 10.12.2001 (valituksenalaisen tuomion 179 kohta), ja FNB:n johtajan käsinkirjoitetut muistiinpanot

5.12.2001 pidetystä kokouksesta (valituksenalaisen tuomion 180 kohta). FNCBV väittää ennen kaikkea, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on muuttanut edellä mainittujen asiakirjojen tai todisteiden merkitystä ja että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen suorittama näytön oikeudellinen arviointi on siten virheellinen.

80. Asiassa C-110/07 P FNSEA, FNB, FNPL ja JA väittävät, että tosiseikat on otettu huomioon vääristyneellä tavalla, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole arvioinut kahta olennaista todistetta, jotka osoittavat, ettei 24.10.2001 tehtyä sopimusta jatkettu 30.11.2001 jälkeen. Ensimmäinen todiste koskee FNB:n johtajan paikallisyhdistykselle 11.12.2001 lähettämää faksia ja toinen Fédération Régionale des Syndicats d'Exploitants Agricolesin (jäljempänä FRSEA) 12.12.2001 päivättyä muistiota.

81. EY 225 artiklan ja yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 58 artiklan mukaisesti muutosta voidaan hakea vain oikeuskysymyksiä koskevilta osin. Lukuun ottamatta sitä tapausta, että tuomioistuimelle esitetty tosiseikasto tai selvitysaineisto on otettu huomioon vääristyneellä tavalla, tosiseikkojen arviointi ei ole sellainen oikeuskysymys, että se sinänsä kuuluisi yhteisöjen tuomioistuimen muutoksenhaun yhteydessä harjoittaman valvonnan piiriin.[42] On huomattava, että selvitysaineisto on otettu huomioon vääristyneellä tavalla, jos ilman uutta selvitysaineistoa on selvää, että olemassa olevan selvitysaineiston arviointi oli ilmeisen virheellistä.[43]

82. Tämän kriteerin perusteella ja edellä mainitun selvitysaineiston tutkittuani[44] olen vakuuttunut siitä, että asiassa C-101/07 P ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole ottanut kyseistä selvitysaineistoa huomioon vääristyneellä tavalla.

83. Asiassa C-110/07 P FNSEA, FNB, FNPL ja JA väittävät, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jättänyt tutkimatta kaksi todistetta huolimatta siitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin varta vasten aloitti uudelleen suullisen käsittelyn yhdistetyissä asioissa T-217/03 ja T-245/03 tämän selvitysaineiston sisällyttämiseksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiakirja-aineistoon.[45] Tämä väite perustuu lähinnä siihen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti mainitsematta valituksenalaisessa tuomiossa kyseisen selvitysaineiston, ja siihen, että 187 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että pelkästään FNICGV:n tiedote ei voi osoittaa, että 24.10.2001 tehtyä sopimusta ei ole jatkettu.

84. Kun otetaan huomioon erityiset olosuhteet, joissa FNB:n johtajan 11.12.2001 lähettämä faksi ja FRSEA:n 12.12.2001 päivätty muistio on liitetty ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiakirja-aineistoon asioissa T-217/03 ja T-245/03, ja pelkästään se, että

42 – Ks. asia C-37/03 P, BioID v. SMHV, tuomio 15.9.2005 (Kok. 2005, s. I-7975, 43 ja 53 kohta).

43 – Ks. asia C-229/05 P, PKK ja KNK v. neuvosto, tuomio 18.1.2007 (Kok. 2007, s. I-439, 37 kohta) ja asia C-551/03 P, General Motors v. komissio, tuomio 6.4.2006 (Kok. 2006, s. I-3173, 54 kohta).

44 – Ks. edellä 79 kohta.

45 – Ks. valituksenalaisen tuomion 40 kohta.

ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole valituksenalaisessa tuomiossa nimenomaisesti tukeutunut tähän selvitysaineistoon, katson, että valittajat asiassa C-110/07 P eivät ole näyttäneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen jättäneen tutkimatta kyseistä selvitysaineistoa.

85. Tutkittuani kyseisen selvitysaineiston katson, että valittajat asiassa C-110/07 P eivät ole näyttäneet, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi ottanut selvitysaineiston huomioon vääristyneellä tavalla tai jättänyt huomiotta tai katsonut läpi sormien keskeisiä todisteita 24.10.2001 tehdyn sopimuksen jatkamisesta 30.11.2001 jälkeen.

86. Näin ollen ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin hylkää asiassa C-101/07 P esitetyn toisen valitusperusteen ja asiassa C-110/07 P esitetyn ensimmäisen valitusperusteen perusteettomina.

X Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemä oikeudellinen virhe, kun se on katsonut FNCBV:n osallistuneen 24.10.2001 tehdyn sopimuksen jatkamiseen

87. Kolmannessa valitusperusteessaan, joka jakautuu kahteen osaan, FNCBV väittää ensinnäkin, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt virheen tiettyjä todisteita arvioidessaan ja valituksenalaisen tuomion 185 kohdassa olevassa toteamuksessaan, jonka mukaan komissio osoitti riidanalaisessa päätöksessä oikeudellisesti riittävällä tavalla, että FNCBV jatkoi 24.10.2001 tehdyn sopimuksen soveltamista suullisesti ja salassa niin, että se oli voimassa myös vuoden 2001 marraskuun lopun jälkeen. Toiseksi FNCBV väittää, että valituksenalainen tuomio on ristiriitainen, koska siinä katsotaan karjankasvattajien painostaneen teurastamoja yksipuolisesti varmistaakseen naudanlihan vähimmäishintojen noudattamisen ja tuonnin keskeyttämisen, vaikka samaan aikaan siinä todetaan FNCBV:n osallistuneen 24.10.2001 tehdyn sopimuksen jatkamiseen.

88. Tämän valitusperusteensa ensimmäisessä osassa FNCBV väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tulkinnut virheellisesti FNB:n johtajan käsinkirjoitettuja muistiinpanoja 29.11.2001 pidetystä kokouksesta (valituksenalaisen tuomion 172 kohta), 6.12.2001 päivättyä sähköpostiviestiä, jonka Bretagnen FRSEA:n edustaja lähetti alueensa FDSEA:ien puheenjohtajille (valituksenalaisen tuomion 178 kohta), FNPL:n tiedotetta, joka lähetettiin faksitse 10.12.2001 (valituksenalaisen tuomion 179 kohta), FNB:n johtajan käsinkirjoitettuja muistiinpanoja (valituksenalaisen tuomion 180 kohta), Vendéen departementin FDSEA:n 18.12.2001 tekemää ilmoitusta (valituksenalaisen tuomion 182 kohta) [46] ja paikallista toimintaa koskevaa kirjallista asiakirja-aineistoa (valituksenalaisen tuomion 183 ja 184 kohta).

46 – FNCBV väittää, että tätä asiakirja-aineistoa ei voida yksilöidä valituksenalaisen tuomion perusteella. Mielestäni tämä asiakirja-aineisto voidaan yksilöidä, ja komissio on viitannut siihen riidanalaisen päätöksen 93 perustelukappaleessa. Komissio on toimittanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle tämän asiakirja-aineiston, johon viimeksi mainittu on tukeutunut, asiassa T-245/03 toimittamansa vastineen liitteenä ja viitannut siihen tässä asiassa toimittamansa vastineen 76 kohdassa.

89. Mielestäni ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei tehnyt virhettä arvioidessaan edellä mainittua asiakirja-aineistoa ja todetessaan, että tämä asiakirja-aineisto yhdessä valituksenalaisen tuomion 164–184 kohdassa mainittujen muiden todisteiden kanssa osoittaa FNCBV:n osallistuneen 24.10.2001 tehdyn sopimuksen jatkamiseen.

90. Tämän valitusperusteen toisessa osassa FNCBV väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voi yhtäältä katsoa FNCBV:n osallistuneen 24.10.2001 tehdyn sopimuksen jatkamiseen ja toisaalta samaan aikaan tunnustaa teurastamojen vastaisia väkivaltaisuuksia. Tältä osin FNCBV korostaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen katsoneen, että komissiolla oli oikeus pitää väkivallan käyttöä FNSEA:n, FNB:n ja JA:n syyksi luettavana raskauttavana seikkana ja korottaa niille määrättyjä sakkoja 30 prosentilla. [47] Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lisäksi katsonut komission alentaneen FNCBV:n sakkoa 60 prosentilla ottaen huomioon lieventävänä seikkana muun muassa FNCBV:n jäsenten toimitilojen laittoman piirityksen. [48] FNCBV katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiana oli näyttää FNCBV:n selvästi ilmaisseen tahtonsa osallistua karjankasvattajien ehdottomaan sopimuksen jatkamiseen.

91. FNCBV pyrkii osoittamaan, ettei se osallistunut 24.10.2001 tehdyn kirjallisen sopimuksen jatkamiseen ja että karjankasvattajien ryhmien tämän sopimuksen muodollisen päättymisen eli 30.11.2001 jälkeen toteuttamat toimenpiteet olivat yksipuolisia.

92. On selvää, että 24.10.2001 tehty kirjallinen sopimus on tehty aikana, jolloin tilanne Ranskan naudanlihamarkkinoilla oli äärimmäisen kiristynyt toisen hullun lehmän kriisin seurauksena, ja että karjankasvattajat kohdistivat teurastamoyrityksiin huomattavaa painostusta muun muassa piirittämällä teurastamoja. Huolimatta sen tekemiseen liittyvistä olosuhteista FNCBV ei kuitenkaan kiistä 24.10.2001 tehdyn sopimuksen oikeudellista luonnehdintaa EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi sopimukseksi. Kuten edellä on todettu, [49] se, että teurastamojen ei ehkä ”yleensä” kannata tehdä tai jatkaa sopimusta vähimmäishintojen vahvistamisesta ja tuonnin keskeyttämisestä, ei mielestäni sellaisenaan horjuta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamusta, jonka mukaan FNCBV osallistui 24.10.2001 tehdyn sopimuksen jatkamiseen. Esillä olevan asian olosuhteissa katson, että teurastamoihin kohdistettu tietty painostus tai pakko ei poista sitä tosiseikkaa, että FNCBV todellisuudessa osallistui kyseiseen sopimuksen jatkamiseen.

93. Kuten edellä on todettu, [50] mielestäni ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 164–184 kohdassa esittänyt laajaa näyttöä siitä, että FNCBV osallistui 24.10.2001 tehdyn sopimuksen jatkamiseen. Ensimmäisen oikeusasteen

47 – Ks. valituksenalaisen tuomion 289 kohta.
48 – Ks. valituksenalaisen tuomion 294 kohta.
49 – Ks. edellä 61 kohta.
50 – Ks. edellä 89 kohta.

tuomioistuimen toteamusta, jonka mukaan FNCBV todellisuudessa osallistui kyseiseen sopimuksen jatkamiseen, ei myöskään horjuta se, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi komission toimineen asianmukaisesti ottaessaan määrättävien sakkojen suuruuden vahvistamisessa huomioon 24.10.2001 tehdyn sopimuksen teko- ja jatkamisajankohdan taloudellisen tilanteen ja siihen liittyvät tosiseikat.

94. Mielestäni FNCBV ei ole näyttänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehneen oikeudellista virhettä katsoessaan, että FNCBV osallistui 24.10.2001 tehdyn sopimuksen jatkamiseen.

95. Tämän vuoksi ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin hylkää asiassa C-101/07 P esitetyn kolmannen valitusperusteen perusteettomana.

XI Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemä oikeudellinen virhe, kun se on pitänyt 24.10.2001 tehtyä sopimusta kilpailunvastaisena ja jättänyt tutkimatta sopimuksen vaikutuksia

96. Neljännessä valitusperusteessaan, joka jakautuu kahteen osaan, FNCBV vaatii toissijaisesti, että mikäli yhteisöjen tuomioistuin katsoo kyseisen järjestön osallistuneen 24.10.2001 tehdyn sopimuksen jatkamiseen, yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi katsoa, että sopimus ei ole kilpailunvastainen ja että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei olisi näin ollen voinut jättää tutkimatta sopimuksen vaikutuksia.

97. Tämän valitusperusteen ensimmäisessä osassa FNCBV vetoaa ennen kaikkea siihen, että tarkastellessaan 24.10.2001 tehtyä sopimusta sen erityisessä oikeudellisessa ja taloudellisessa asiayhteydessä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt katsoa, ettei sen kilpailua rajoittavaa luonnetta voida johtaa pelkästään sopimuksen sanamuodosta. Kyseinen sopimus on tehty kompensoimaan yhteisön viranomaisten epäonnistumista. FNCBV huomauttaa lisäksi kuluttajien hyötyneen 24.10.2001 tehdystä sopimuksesta.

98. Tämän valitusperusteen toisessa osassa FNCBV väittää, että sopimuksella ei ollut merkittävää vaikutusta maahantuontiin, vähittäishintoihin taikka karjankasvattajien ja teurastamoyritysten välisiin suhteisiin.

99. Mielestäni 24.10.2001 tehdyn sopimuksen ja tämän sopimuksen suullisen jatkamisen tarkoituksena oli keskeyttää naudanlihan tuonti Ranskaan ja vahvistaa vähimmäishinta tietylle naudanlihalle. Riippumatta siitä tilanteesta, jossa sopimus tehtiin ja jota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tarkastellut, katson, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole tehnyt oikeudellista virhettä pitäessään 24.10.2001 tehtyä sopimusta kilpailunvastaisena.

100. Tämän vuoksi ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin hylkää asiassa C-101/07 P esitetyn neljännen ja toissijaisen valitusperusteen perusteettomana.

101. Tarkasteltuani FNSEA:n, FNB:n, FNPL:n ja JA:n esittämiä neljää valitusperustetta ja FNCBV:n esittämää kuutta valitusperustetta katson, ettei yksikään niistä ole perusteltu ja että valitukset asioissa C-101/07 P ja C-110/07 P on hylättävä.

102. Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 122 artiklan ensimmäisessä kohdassa säädetään, että jos valitus on perusteeton, yhteisöjen tuomioistuin päättää oikeudenkäyntikuluista. Työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on vaatinut valittajajärjestöjä korvaamaan oikeudenkäyntikulut ja koska nämä järjestöt ovat hävinneet asian, valittajajärjestöt on mielestäni velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Katson, että Ranskan tasavalta on velvoitettava vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan työjärjestyksen 69 artiklan 4 kohdan mukaisesti.

XII Ratkaisuehdotus

103. Näin ollen ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin

1) hylkää valitukset;

2) velvoittaa FNCBV:n korvaamaan oikeudenkäyntikulut asiassa C-101/07 P ja velvoittaa FNSEA:n, FNB:n, FNPL:n ja JA:n korvaamaan oikeudenkäyntikulut asiassa C-110/07 P;

3) toteaa, että Ranskan tasavalta vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.